

1939 ERZİNCAN BÜYÜK DEPREMİ

İlhan HAÇİN*

ÖZET

Erzincan'ın tarihinde yaşadığı yıkıcı etkisi en büyük deprem olma özelliğine sahip 27 Aralık 1939 depreminin yaraları merkezi ve mahalli teşkilatlar tarafından beraberce uyum içinde sarılmaya çalışılmıştır. Bu depremden Erzincan'ın yanısıra 11 vilayet de etkilenmiş ve büyük kayıplar vermiştir. Depremzedelerin iâşe ve iskânı, ihtiyaç maddelerinin tedariki ve dağıtımının organizasyonunu önemli meseleler olarak karşımıza çıkmıştır. Belli başlı şehirlerde kurulan yardım komisyonları depremzedeler yararına önemli miktarda para ve insani malzeme toplamayı başarmıştır. Bu yardımların yurtiçinden olduğu gibi yurtdışından da yapıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, 27 Aralık 1939, Erzincan, Türkiye.

* Arş. Gör., Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas/Türkiye, ihacin@cumhuriyet.edu.tr

1939 GREAT EARTHQUAKE ERZİNCAN

ABSTRACT

The wounds of the December 27 1939 earthquake, which was the biggest destructive earthquake of Erzincan in its history, were tried to be wrapped up by the central and local organizations together compatible. Both Erzincan and the other 11 cities was affected from that earthquake and big losses took place. The subsistence and housing of the people affected from the earthquake, the supply of the necessities and the organization of their distribution were the important problems. The help commissions established main cities achieved to collect some money and humanity materials for the benefit of the affected people. It is identified that those helps made both from the domestic and from the foreign.

Key Words: Earthquake, December 27, 1939, Erzincan, Turkey.

Giriş

Deprem, insanoğlunun en çok etkilendiği doğal afetlerin başında gelmektedir. Yıkıcı etkisi oldukça büyük olan depremler gerek doğada gerekse insanoğlunun hayatında büyük tahribatlara yol açmaktadır. Bu doğal afet, birtakım sosyolojik ve psikolojik problemleri beraberinde getirmiş ve sarılması zor yaralar açmıştır. Araştırmanın konusunu oluşturan 27 Aralık 1939 Erzincan depremi ise tarih boyunca Anadolu coğrafyasında yaşanmış en büyük depremler arasında yer almaktadır.

Kuzey Anadolu Fay hattı üzerinde bulunan Erzincan 1939'dan önce de çok büyük depremler yaşamıştır. 1000'li yılların başından itibaren kayıta alınan bu depremler büyük can kayıplarına neden olmuştur. Tarih içinde Erzincan'da tespit edilen bazı depremleri örnek vermek gerekirse; 1045 yılında 9 şiddetinde, 1168'de 8 şiddetinde, 1374'de 8 şiddetinde, 1584'de 9 şiddetinde (1584'deki depremde 15 bin civarında insanın öldüğü bilinmektedir.), 1784'de 8 şiddetinde, 1888'de ise 7 şiddetinde depremler meydana gelmiştir.¹

27 Aralık'ta meydana gelen deprem Erzincan merkez olmak üzere geniş bir alanda etkili olmuştur. En çok yıkım ve kayıp Erzincan vilayetinde yaşanmıştır. Anadolu coğrafyasında görülen en büyük depremler arasında yer alan Erzincan depremi sonrasında ülke yekvücut halde yaraları sarmaya başlamıştır. Bu büyüklükte bir doğal afet, dünya kamuoyunda da büyük yankı uyandırmıştır. Depremden hemen sonra Anadolu'ya dünyanın birçok ülkesinden çeşitli yardımlar yapılmış ve depremin acısı dindirilmeye çalışılmıştır. Dünyanın göstermiş olduğu bu duyarlılık ve devlet erkânının ivedilikle deprem bölgesine intikal etmesi depremedeler için büyük moral kaynağı oluşturmuştur.

Bu çalışmada; Erzincan depreminin meydana gelişi ve deprem sonrasında yapılan çalışmalar gerek arşiv belgeleri gerek basında yer alan haberler gerekse bazı sismografik veriler ışığında irdelenerek Erzincan depreminin ne kadar büyük bir etki oluşturduğu çeşitli başlıklar altında anlatılmaya çalışılmıştır.

1. Depremın Meydana Gelişi

Anadolu coğrafyasında meydana gelen büyük depremler arasında yer alan 1939 Erzincan Depremi şiddeti ve yıkıcı sonuçları açısından önemli bir etki yapmıştır. Ülkemizde en çok depremin yaşandığı Kuzey Anadolu Fay hattı üzerinde

1 <http://www.deprem.gov.tr> (Erişim tarihi: 02.12.2014)

bulunan Erzincan 27 Aralık 1939 tarihinde büyük bir depreme maruz kalmıştır.² Merkez üssü Erzincan olan depremin şiddeti 7,9 civarında ölçülmüştür. Bu özelliği ile Anadolu'da 19. yüzyıldan günümüze kadar olan dönemde meydana gelen depremler arasında en büyük deprem olarak nitelendirilebilir. Ayrıca kayıt altına alınan diğer depremlerin zayıfları ile kıyaslandığında ülkemizde en çok hasar bırakan deprem olmuştur. Bu depremde resmi rakamlara göre; 32.968 insan hayatını kaybetmiş, 116.720 bina yıkılmıştır.³ Bunun yanında binlerce hayvan telef olmuştur. Dünya tarihinde depremlerde ölen insanların miktarı sıralamasında Erzincan Depremi 27. sıradadır. 20. yüzyılın depremleri düşünüldüğünde ise, 8. sırada yer aldığı görülmektedir.⁴

Arşiv belgeleri incelendiğinde Erzincan ve civarında aynı yıl içerisinde 21 ve 27 Kasım tarihlerinde büyük olmasa bile yıkıcı etkisi olan birden fazla deprem meydana geldiği görülmüştür. Bu depremlerde onlarca ev yıkılmış ve çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Bilhassa Erzincan'a bağlı köylerde etkili olan bu depremlerden hemen sonra Kızılay Cemiyeti olay yerine gitmiş ve çalışmalara başlamıştır.⁵ Erzincan Valiliği de deprem sonrasında açıkta kalanların başka yerlere nakledilmesi, yıkılan evlerin yeniden inşası ve depremin bilançosu hakkında bir rapor hazırlayıp Ankara'ya yollamıştır.⁶ Belki de yaşanan bu depremler yaklaşık bir ay sonra olan bu büyük depremin habercisidir.

Deprem bölgesinden gelen ilk haberler oldukça önem arz etmektedir. 27 Aralık günü saat 8'de Kemah'tan Ankara'ya çekilen telgrafta; depremin gece saat 02.00 sıralarında olduğu, yer sarsıntısıyla beraber hükümet konağı, ordu müfettişliği, ordu evi, postane ve şehrin en sağlam binaları dâhil olmak üzere bütün ev ve dükkânların yıkıldığı, şehrin baştanbaşa enkaz yığını haline geldiği bilgileri yer almaktadır.⁷ Dumanlı İstasyonu'nda Erzincan Valisi'nden gelen telgrafta ise; bütün evlerin yıkıldığı, halkın tamamen açıkta kaldığı ve insan zayıflarının tes-

2 Bülent Özmen, Murat Nurlu, Hüseyin Güler, **Coğrafi Bilgi Sistemi ile Deprem Bölgelerinin İncelenmesi**, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Afet İşleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1997, s. 42.

3 <http://www.udim.koeri.boun.edu.tr> (Erişim tarihi: 17.11.2014)

4 Osman Kubilay Gül, "27 Aralık 1939 Erzincan Depremi'nin Sivas ve İlçelerine Etkileri", **Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks**, Sayı 3, 2011, s. 136.

5 **B.C.A.**, Fon Kodu: 30.10. Yer No: 119.844.9.

6 **B.C.A.**, Fon Kodu: 30.10. Yer No: 118.827.33.

7 **B.C.A.**, Fon Kodu: 30.10. Yer No: 119.843.4.

piti konusunda çalışmaların devam ettiği yazmaktadır.⁸ Ayrıca 27 Aralık günü Tokat, Samsun ve Ordu'dan da depremin çok büyük olduğu ve acilen insani yardımların yapılmasının zorunlu olduğuna dair Ankara'ya çeşitli telgraflar çekilmiştir.⁹ Görüldüğü üzere depremin Erzincan'da ki kadar olmasa da etrafındaki illerde de büyük yıkımlara yol açtığı gelen telgraflardan anlaşılmaktadır.

Depremden sonra Kandilli Rasathanesi Müdürü Prof. Dr. B. Fatin ile yapılan görüşmede, depremin yerin 49 km altından geldiği ve en son teknoloji depremölçer makinelerin bile bozulduğu ve hayatında ilk defa bu şiddette bir deprem hissettiğinden bahsetmiştir.¹⁰ Ülke içinde ve dışında birçok yerde hissedilen deprem o kadar şiddetliydi ki 28 Aralık günü Londra'dan gelen haberlere göre; Anadolu şiddetli bir depremin meydana geldiği, bazı sismografların iğnelerinin kırıldığı ve bu depremin İsviçre ve İtalya'dan da hissedildiği hakkında bilgiler yer almaktaydı.¹¹

Belki de depremin ölümcül etkisini artıran faktörlerin başında mevsimin kış olmasını ve -35'ler derecesinde hissedilen soğuk havayı söylemek mümkündür. Bu nedenle vatandaşların maruz kaldığı soğuk hava koşulları yalnız o anda ölenler için değil, hastalanan, yaralanan ve sağ kalanlar için de ayrı bir felaket olmuştur.¹² Bölge yollarının kar ile kaplı olması ve yollarda depremin etkisiyle kaymaların meydana gelmesi zelzele bölgesine yardım ulaştırılmasına engel teşkil etmekteydi. Ayrıca tren hatlarının da bozulmuş olması Erzurum ve Sivas'tan kalkan yardım trenlerinin Erzincan'a ulaşmasını geciktirmekteydi.¹³

2. Devlet Erkânı'nın Deprem Bölgesine Gitmesi ve Çalışmaları

28 Aralık sabahı Dahiliye Vekili B. Faik Öztrak ve Sıhhiye Vekili Dr. Hulusi Alataş saat 09:40 treni ile Ankara'dan deprem bölgesine gitmek için ayrılmışlardır.¹⁴ Trende bulunanlardan Köşe Yazarı Nüsret Safa Coşkun, Vekillerden aldığı malumatı şöyle nakletmektedir; "...*memleketin şark bölgesiyle bu bölgeye*

8 B.C.A., Fon Kodu: 30.10. Yer No: 178.234.5.

9 B.C.A., Fon Kodu: 490.1.0.0. Yer No: 1586.473.1.

10 **Ulus**, 28 Aralık 1939.

11 **Akşam**, 28 Aralık 1939.

12 Meliha Avni, İskender Fahreddin Sertelli, **1939 Anadolu Zelzelesi**, Eminönü Halkevi Neşriyat, İstanbul, 1940, s. 35.

13 **Akşam**, 28 Aralık 1939.

14 **Ulus**, 29 Aralık 1939.

yakınlaşan Orta Anadolu kısmından bazı vilayetlerimiz misli görülmemiş bir zلزele felaketiyle karşılaşmışlardır. Bunların içinden de en talihlisi Erzincan çıkmış. Şehrin tamamen yıkıldığı ve insanca zayıyatın çok fazla olduğu anlaşılıyor.” Aynı zamanda bu trenin bir imdat katarı olduğu ve felaketzedelere çadır, yiyecek ve enkazı kaldırmak için amale götürdüğü de bilinmektedir.¹⁵

Trende Dâhiliye Vekili ile yapılan bir diğer röportajda ise, deprem bölgesindeki bütün memurlara depremzedelerin barınmaları ve onlara yapılacak yardımlar hususunda gerekli talimatların verildiği, Erzincan’da tek bir nakil vasıtası sağlam kalmadığından Divriği’den altı kamyonun Erzincan’a gönderildiği belirtilmiştir. Ayrıca daha hızlı inceleme yapması ve rapor hazırlaması için Trabzon’daki Umumi Müfettişlik Bürosu’nun depremzedelerin iskânları neticeleninceye kadar Erzurum’da görev yapacağı açıklanmıştır.¹⁶ 29 Aralık akşamı Erzincan’a ulaşan 4. Umumi Müfettişlik görevlileri zaman kaybetmeden temizleme ve yardım çalışmalarına başlamıştır.¹⁷

Ayrıca Sıhhiye Vekili Dr. Hulusi Alataş Erzincan’a hareket edilirken bazı bilgileri basınla paylaşmıştır. Depremden zarar gören yerler için bütün tedbirlerin alındığını belirten Alataş, depremzedelerden 1.000 kadarı Kayseri’de, 1.500 kadarı Divriği’de, 1.000 kadarının da Sivas’ta iskân edilmesi için bir heyet oluşturulduğunu ve bu heyetin çalışmalarını bitirdiğini, en yakın zamanda da depremden zarar gören insanların bu üç yere yerleştirileceğini ifade etmiştir.¹⁸

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nü de 31 Aralık’ta Erzincan varmış ve zaman geçmeden kendisinden daha önce gelen vekil ve bazı devlet görevlileriyle beraber depremin bilançosunu görmek için şehri dolaşmaya başlamışlardır. Ne yazık ki hasar ve tahribattır büyüktür. Bu durum karşısında müteessir olan İnönü bir yandan incelemelerde bulunurken bir yandan da depremzedeleri teselli etmeye çalışmıştır.¹⁹ Tabi devlet erkânının orada bulunması depremzedelere büyük moral kaynağı olmuştur.

İsmet İnönü ve maiyetindeki görevliler şehirde incelemelere devam ederken hazin sahnelere de şahit olmuşlardır. Bunlardan bir tanesi de yaşlı bir kadının İnönü’nün boynuna sarılarak “...*Mehmet’im burada öldü. O da askerdi.*

15 Avni, Sertelli, **a.g.e.**, s. 48.

16 **Akşam**, 29 Aralık 1939.

17 **Ulus**, 31 Aralık 1939.

18 **Ulus**, 31 Aralık 1939.

19 **Vakit**, 1 Ocak 1940.

Senin oğlundu. Sen sağ ol babamız.” diyerek hıçkırıklar içinde ağlamıştır. Oldukça müteessir olan İnönü, vekillere bazı talimatlar vererek akşam saatlerinde Erzincan’dan ayrılmıştır.²⁰ Devletin üst düzey yöneticileri yalnız Erzincan değil depremden zarar gören bütün yerlere gitmişler ve buralarda tetkiklerde bulunarak alınacak tedbirleri belirlemişlerdir.

3. TBMM’de Yapılan Çalışmalar

Türkiye Büyük Millet Meclisi, depremin meydana geldiği gecenin sabahı yani 27 Aralık günü zaman kaybetmeden çalışmalarına başlamıştır. Söz alan Sıhhiye Vekili Dr. Hulusi Alataş Anadolu’nun doğusunda meydana gelen depremle alakalı bir beyanat vermiştir. Bu beyanat oldukça önemlidir, zira deprem bölgelerinden çekilen ilk telgraflar mecliste okunmuştur. Beyanatın bir bölümünü vermek yerinde olacaktır. Şöyle ki;

“Bu sabah saat ikide memleketin birçok yerlerinde şiddetli bir zelzele hissedildi. Bu zelzele tesirini en ziyade Erzincan, Tokat, Sivas ve Ordu vilâyetlerinde göstermiştir. Peyderpey malûmat almaktayız. Aldığımız malûmata göre, müsaade buyurursanız Erzincan’ın telgrafını okuyayım: Gece saat iki raddesinde çok şiddetli bir zelzele oldu. Bu zelzelede Hükümet konağı, ordu müfettişliği, ordu evi, postahane ve şehrin en sağlam binaları dâhil olmak üzere bütün evleri ve dükkânları yıkılmıştır. Şehir baştanbaşa enkaz yığını halindedir. Kendilerini kurtarabilenler sokaklara dökülmüşlerdir. Şimdiden birçok ölü ve yaralı tespit edilmiştir. Birçok nüfus enkaz altındadır. Pek az hasarata uğrayan ve zayıat vermeyen piyade ve topçu kışlalarından gelen askerlerle enkaz altında kalanların kurtarılmasına ve ötede beride başlayan yangının itfasına çalışılmaktadır. Şehirde muhabere imkânı bulunmadığından bin müşkülâtla Jeneral İskora ile birlikte Dumanlı istasyonuna gelinmiştir ve malûmat ancak oradan arz edilebilmiştir. Tümen komutanı Akdoğan şehirde yardım işleriyle meşguldür. Şehir kâmilten yıkılmış olduğundan ekmeğe ihtiyacı olduğu gibi enkaz altından kurtarılanların ve kurtarılacakların tedavileri için ilâç ve doktor ve halkı barındırmak için çok miktarda çadıra ihtiyaç vardır. Tahribat yalnız şehre münhasır olmadığı, köylerde de geniş mikyasta tahribat ve zayıat olduğu anlaşılmıştır...”

20 **Vakit**, 2 Ocak 1940.

Konuşmasına devam eden Hulusi Alataş, depremden etkilenen diğer bölgelerden gelen telgrafları da okumuş ve zayıtın ne kadar olduğu hakkında meclise bilgi vermiştir. Bu bilgiler verildikten sonra alınan tedbirlerle ilgili çalışmaları anlatmıştır. İlk etapta, Kızılay tarafından deprem bölgelerine hem bir miktar para hem de çeşitli temel gereksinim maddelerinin yollandığını belirtmiş ve kendisinden sonra kürsüye gelen bazı milletvekilleri de depremle alakalı düşüncelerini ifade etmişlerdir.²¹

3.1. Milli Muavenet Komitesi'nin Kurulması

Yukarıda da belirtildiği üzere kürsüye gelen milletvekillerinden Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Ataç, bazı bölgeler ile telgraf iletişimi konusunda bazı problemlerin yaşandığını ve irtibatın sağlanmadığını hatırlatarak bunun bir an çözümlenmesini talep etmiştir. Sıhhiye Vekili Alataş ise, hükümetin bu konu üzerinde çalıştığını ve sorunun çok kısa bir süre içinde halledileceğini ifade etmiştir.

Söz alan Tunceli Milletvekili Sami Erkman ise, depremedelere meclis bütçesi tarafından 40 bin lira ödenmesini talep etmiştir. Ancak depremin bilançosu daha netlik kazanmadığı için bu teklife sıcak bakılmamıştır. Çanakkale Milletvekili Ziya Gevher Etili kürsüye gelerek Sayın Erkman'ın düşüncelerine katıldığını ancak bu yardım işinin daha sistemli yürütülmesi için meclis bünyesinde bir yardım komitesini oluşturulmasını teklif etmiştir. Yapılan oylama sonucu bu teklif, "*Milli Muavenet*" adında bir komitenin teşkil edilmesi kararı ile sonuçlanmıştır.²² Komitenin başkanlığına Abdülhalik Renda getirilmiş ve hiç vakit kaybedilmeden komite tamimini yayınlarak çalışmalara başlamıştır.²³ Komitenin faaliyetleri ileri ki bölümlerde verilmeye çalışılacaktır.

3.2. Yabancı Devletler' den Gelen Taziyelerin Okunması

Depremın meydana gelmesinden sonra birçok ülke Türkiye'ye yaraların hızlı bir şekilde sarılması yönünde temennilerde bulunulan telgraflar çekmiştir. Gelen bu taziyeler Meclis Reisi tarafından okunmuştur.

21 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, Cilt 7, İctima Senesi 1, s. 126, 127.

22 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, Cilt 7, İctima Senesi 1, s. 126 - 128.

23 Akşam, 29 Aralık 1939.

Depremden ölen insanlar için iki dakikalık saygı duruşu ardından 3 Ocak 1940 tarihli meclis oturumu açılmıştır. Meclisi Reisi tarafından İran Meclisi'nin taziye telgrafı okunmuştur. İran'dan gelen taziye telgrafı şöyledir; “İran milleti kardeş ve dost Türk milletinin bu felâketten doğan derin kederine iştirak eden en samimî taziyelerimin lütfen kabulünü rica ederim.” Daha sonra ise, Mısır Meclisi'nden gelen taziye okunmuştur. Şöyle ki; “Asil Türk milletinin maruz kaldığı elim felâketten dolayı Mısır milletinin kalpten gelen ve pek derin taziyetlerini Mısır Meclis-i Mebusanı namına ve kendi namıma, ekselansınıza iblâğ eylerim, iki memleketi birleştiren kardeşlik ve dostluk bağları dolayısıyla bütün Mısır milletinin hissiyatına tercüman olduğuma eminim.” Bu iki devletten gelen taziyelerin okunması karşısında milletvekilleri çok memnun olmuşlar ve bravo sesleri ile sevinçlerini belli etmişlerdir.²⁴

12 Ocak tarihinde Japonya Meclisi'nden gelen taziye telgrafı okunmuştur. Şöyle ki; “Ahiren Anadolu'yu musab kılan müthiş zelzele felâketinden fevkalâde mütebassis olan Japon Meclis-i Mebusanı en samimî hissiyatını izhar eder.”²⁵

17 Ocak tarihinde ise Irak Mebusan Meclisi'nden gelen taziye okunmuştur. Şöyle ki; “Aziz komşumuzu musab kılan felâketten fevkalâde müteessir olan Irak Mebusan Meclisi tatili takip eden ilk celsesinde kederli hissiyatını ekselansınıza iblâğa karar vermiştir. Meclis namına ekselansınıza ve asil Türk milletine arz-ı taziye eylerim.”²⁶ Yapılan incelemeler sonucunda ifade edilen bu taziyelerden başka herhangi bir devletten gelen taziyenin meclise okunmak üzere intikal etmediği tespit edilmiştir. Ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde okunmasa bile birçok devletten deprem taziye telgraflarının geldiği bilinmektedir.²⁷

3.3. Deprem Bölgesindeki Ceza Hükümlüleriyle İlgili Çıkarılan Kanun

10 Ocak 1940 tarihli oturumunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde deprem bölgesinde bulunan caza hükümlüleri ile ilgili bir iyileştirmenin yapılmasını ön gören bir konu gündeme getirilmiştir. Bu konu Adliye Vekili Fethi Okyar

24 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, Cilt 7, İctima Senesi 1, s. 2, 3.

25 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, Cilt 8, İctima Senesi 1, s. 52.

26 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, Cilt 8, İctima Senesi 1, s. 68.

27 8 Ocak 1940 tarihinde Lüksemburg Büyük Dukalığı'ndan gelen taziye telgrafının da okunduğu bilinmektedir. Fakat telgrafın muhtevasına dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. (TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, Cilt 8, İctima Senesi 1, s. 25.)

tarafından zelzele felaketine uğramış yerlerdeki mahkûm ve tutuklular hakkındaki kanun layihasının yeniden müzakere edilmesi yönünde meclise bir önerge vermesiyle milletvekilleri tarafından görüşülmeye başlanmıştır.²⁸ Söz alan Fethi Okyar, böyle bir önergenin niçin meclis gündemine getirildiği konusunu iki sebeple açıklamıştır. Okyar; birinci sebep olarak, depreme maruz kalmış birçok yerde cezaevleri yıkılmış ve içerisinde durulmayacak hasara uğramıştır. Bu suretle bu mahkûm ve tutuklular açıkta kalmış olmalarını göstermiş. İkinci sebep olarak da, bu mahkûm ve tutuklular herkes gibi aynı felakete uğramışlar ve evleri yıkılmış bunların birer ailenin yanında kalmalarının, onlara az çok yardım etmelerinin çok doğru bir iş olacağını belirtmiştir.²⁹

Meclis Başkanı tarafından reye sunulan kanun maddeleri yapılan oylama sonucu kabul edilmiş ve yasalaşmıştır. Deprem bölgesindeki mahkûm ve tutukluların hukuki manada son durumları bu şekilde netlik kazanmıştır. Böylece mahkûm ve tutuklular hakkındaki infaz kararları 1 yıl müddetle tehir edilmiş ve bunlar devlet tarafından muhafaza altına alınarak depremin yaralarını sarmak için istihdam edilmişlerdir.³⁰

3.4. Dâhiliye Vekili ve Sıhhat - İctima Muavenet Vekili'nin Depremle Alakalı Beyanatları

Hatırlanacağı üzere Faik Öztrak ve İctima Muavenet Vekili Hulusi Alataş depremden hemen sonra Erzincan'a hareket etmişler ve buradan da depremden zarar gören diğer yerlere gidip çeşitli tetkiklerde bulunmuşlardı. İşte yapılan bu 10 günlük tetkik sonrasında hazırlanan rapor bu iki vekil tarafından milletvekillerinin bilgilerine sunulmuştur. Bunun üzerine meclisin 10 Ocak 1940 tarihli oturumunda söz alan Dâhiliye Vekili Faik Öztrak depremin yalnız Türkiye'yi değil bütün dünyayı yasa boğduğunu belirterek sözlerine başlamıştır. Öztrak, raporu ve alınan tedbirleri 18 madde altında vermeye çalışmıştır.³¹ Bu maddeleri kısaca vermenin çalışmanın anlaşılması açısından doğru olacağı düşünülmüştür. Şöyle ki;

28 **Akşam**, 11 Ocak 1940.

29 **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 6, Cilt 8, İctima Senesi 1, s. 36, 37.

30 **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 6, Cilt 8, İctima Senesi 1, s. 51.

31 Ayrıca arşiv belgeleri incelendiğinde deprem bölgesindeki vekillerin 01.01.1940 tarihinde deprem mahallindeki durum ve yapılan çalışmalar hakkında ki raporu Başbakanlığa bildirdiği görülmektedir. (**B.C.A.**, Fon Kodu: 030.10. Yer No: 119.844.11)

1- 25 bine yakın insan ölmüş ve 8 bin kadar yaralı olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu rakamların ilerleyen zamanlarda değişmesi mümkündür. Felaketin şiddeti büyük, sahası geniştir. Gerek mevsim gerekse depremin meydana geldiği saat, felaketin şiddetini artırmıştır.

2- Depremi ne zaman ve nasıl olduğunu, hangi tedbirler alındığını belirttikten sonra 10 gün devam eden seyahat sırasında izlenim ve incelemeler anlatılacaktır.

3- 28 Aralık sabahı Erzincan'a gidilmek üzere Sivas'tan geçilmiş ve yolculuk esnasında deprem bölgelerden gelen bilgiler üzerine bazı tedbirlerin alınmasını görevlilere iletilmiştir.

4- Sivas'ta vali, komutan ve Sıhhat Müdürü ile görüşülmüştür. Sivas şehrinde hasar olmadığı tespit edilmiş ve bu durumun da diğer taraflara yardım için önemli olduğu ifade edilmiştir. Ancak Sivas'ın Hafik, Zara, Koyulhisar ve Şuşehri kazalarında zayıf ve ağır olduğu görülmüştür. Ayrıca kardan kapanan Erzincan yolunun açılması için 200 amale gönderilmiş ve deprem bölgelerine Sivas ve Divriği'den kamyonlarla erzak yollanmıştır.

5- Erzincan zayıf ve diğer yerlerden daha fazla idi. Bir an önce Erzincan'a ulaşmanın elzem olduğu, ancak yolların karla kapalı olması sebebiyle çok yavaş yol alındığı belirtilmiştir. Erzincan'a bazı üst düzey memurların ulaştığı haberi alan bu heyet biraz daha rahatlamıştır.

6- 31 Aralık saat 11:00'de Erzincan'a varılmış ve hemen istasyon civarında toplanmış halk ve yaralılar dolaşmıştır.

7- Aynı gün saat 13:00'de Cumhurbaşkanı İsmet İnönü gelmiş ve depremden zarar gören insanlar devlet erkanı tarafından teselli edilmiş ve acıları paylaşılmıştır. İnsanların İnönü'ye büyük teveccüh göstermeleri dikkat çekicidir. Gerekli talimatlar verildikten sonra İnönü ve kurmayları saat 16:30 gibi Erzincan'dan ayrılmışlardır.

8- İnönü şehirden ayrıldıktan sonra vekiller ve diğer resmi görevliler hemen bir toplantı yapmış ve nasıl hareket edilmesi yönünde görüş alışverişinde bulunmuşlardır. Bir yandan da alınan tedbirler ve yapılan çalışmalar hakkında bilgiler verilmiştir. Sivas'tan gelen amelelerin çalışmaya başladığı, Üçüncü Ordu Müfettişi tarafından 400'ü sabah 400'ü öğleden sonra çalışmak üzere 800 asker istihdam edildiği, 1000 çadırın hemen dağıtıldığı, Erzincan'a gelmeden önce 170 tane jandarmanın Erzincan'a gitmesi için talimat verildiği, bunların Erzincan'a ulaştığı ve ivedilikle çalışmalara başladığı ifade edilmiştir. Bu işler

yapıldıktan sonra 1 Ocak yani yeni senenin ilk saatlerinde vekiller Sivas'a doğru hareket etmişlerdir.

9- Divriği'ye gelindiğinde oranın Belediye Başkanı ile görüşülmüş ve 200 tane amelenin Erzincan'a gönderilmesi istenilmiştir. Gayretli bir şekilde 200 kadar ameleli tedarik eden Divriği Belediyesi zaman kaybetmeden bu ameleleri Erzincan'a yollamak üzere yola çıkarmışlardır.

10- Tokat'tan gelen haberlerin çok endişe verici olduğu belirtilmiş ve hızlı bir şekilde oraya intikal edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu arada Sivas Valisi ile yapılan görüşmede depremden zarar gören Sivas'ın kazalarında Jandarmanın çok gayretli çalıştıkları bilgisi alınmıştır.

11- 2 Ocak saat 11:00'de Turhal'a varılmış, buradan Vekil Alataş ve bazı görevliler Tokat'a ve oradan da Niksar'a gitmiş ve gece yarısı tekrar dönmüşlerdir. Bu arada Öztrak ise Amasya'dan dönmekte olan İnönü beklemiştir. İnönü'nün gelmesiyle Öztrak, Erzincan'da yapılan çalışmalar hakkında bilgiler vermiş ve 5 Erbaalı vatandaşı da yanında getiren İnönü bunlarla vekilleri görüştürmüş ve Niksar, Erbaa tarafında son durum hakkında bilgi almalarını istemiştir. Yapılan görüşme sonunda Erbaa'ya Tokat şehrinde değil de –ki Tokat'ta depremden en çok etkilenen yerler arasındadır- Samsun'dan yardımlar yapıldığı öğrenilmiştir. Dolayısıyla Vekil Öztrak, Erbaa için yapılacak yardımların Samsun'dan temini için talimat vermiştir.

12- En mühim zarara uğrayan yerler arsından yer alan ve tam anlamıyla ihtiyaç tedbirlerinin alınmadığı yer olan Reşadiye'ye gitmek en önemli iş olduğu beyan edilmiştir.³² Oldukça dağlık bir yerleşim yeri olması ve heyelan neticesinde yolların kapanması Reşadiye'ye yapılacak yardımların aksamasına neden olmuştur. Turhal Şeker Fabrikası'nın gönderdiği Sıhhi Heyet, Reşadiye'ye 28,5 km mesafedeki Fazlı Köprüsü denilen mevkide çadırlarını kurmuş ve etraftaki yaralıları tedavi etmeye başlamıştır. Reşadiye'ye yardım ancak develerle götürülmüştür. Geçici olarak barınma yerlerinin yapılması için lazım olan malzeme

32 Reşadiye'de depremin yıkıcı etkisinin ne kadar büyük olduğunu depremi Almuş'ta (Reşadiye'nin yaklaşık 25 km güneybatısında yer alan Tokat'a bağlı bir ilçe, o zamanlar da ise nahiyedir.) yaşamış olan dedem Niyazi Haçin ile yaptığım röportaj sonrasında daha iyi anlamış bulunmaktayım. İlkokul çağlarında olan dedem, depremin soğuk bir kış gecesinde meydana geldiğini ve uyandıklarında Almuş'un yerle bir olduğunu, taş üzerinde taş kalmadığını ifade etmiştir. Bu depremden 7 kardeşini kaybetmiş ve tek kendi hayatta kalmıştır. Almuş'taki bu vahim durum depremin Reşadiye'de nasıl bir hasara yol açtığını göstermesi açısından önemlidir. (01 Aralık 2014)

Turhal Şeker Fabrikası'ndan ve inşaat işçileri de civar köylerden karşılanmıştır.

13- Tokat'a gelen Vekiller vali ile görüşüklerini ve validen kapanan Reşadiye yolunun açılması için 200 askerin görevlendirildiği, bunların da ivedilikle çalışmalara başladığı yönünde bilgiler aldıklarının ifade etmişlerdir. Öztrak, ulaşamayan Reşadiye'ye gitmesi için Tokat Valisine direktif verdiğini de belirtmiştir.

14- Tokat'ta yerel görevliler ile görüşen vekiller, bu mevsimde motorlu araçların kullanılmasının güç olduğunu bunun için de develerle deprem bölgelerine yardım götürülmesi, ulaşılması zor olan yerlerde de 10 km aralıklarla yaralıları bakılmak için barakların kurulması gerektiği talimatlarını vermişlerdir.

15- Tekrar Turhal'a dönen vekiller, buradan Ordu ve Giresun Vilayetlerine telgraf çekerek zarara uğrayan yerlerde acilen tedbirlerin alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

16- Heyet Suşehri ve Koyulhisar'daki vaziyeti öğrenmek için Turhal'dan Sivas'a hareket etmiştir. 5 Ocak saat 08:00'de Sivas'a ulaşan vekiller, yolların kar dolayısıyla kapandığını ve alınan tedbirlerin uygulanması için motorlu araçların yerine deve ve atların kullanıldığı yönünde öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu arada 7 Ocak günü Tokat Valisi'nin de Reşadiye'ye ulaştığı haberini almışlardır.

17- Bu işlerle uğraşıldığı sırada Türkiye'nin değişik yerlerinde sel felaketinin olduğu ve bunun sonucunda da onlarca insanın öldüğü haberi alınmıştır. Bunun için de hemen çalışmalara başlanıldığı ifade edilmiştir.

18- Yapılan incelemelerin ve alınan tedbirlerin bu şekilde olduğunu ifade eden Öztrak milletvekillerine; *“sizleri temin ederim ki vazifeli veya vazifesiz herkes namuskârene çalışmış ve çalışıyor.”* diyerek sözlerini tamamlamıştır.³³

Dâhiliye Vekili'nin yapmış olduğu bu kapsamlı açıklamadan sonra söz alan Sıhhat ve İçtima Muavenet Vekili Hulusi Alataş, çok farklı bir şey söylememiş depremlerle alakalı yalnız bazı önemli rakamları vermiştir. Depremin Erzincan, Sivas, Amasya, Tokat, Samsun, Ordu, Giresun, Gümüşhane, Yozgat ve Tunceli vilayetlerinde yıkıcı etki yaptığını söyleyerek şu rakamları vermiştir; ölü miktarı 23.131, yaralı miktarı 7.994, tamamen yıkılmış ev miktarı 16.385, içine girilmeyecek olanlar 9.157 olmak üzere toplamda 29.390 tane ev harap olmuştur. Bu rakamların her gün değiştiğini belirtmiştir. Kendisinin de doktor olması hasebiyle sağlık alanında yapılan çalışmalar hakkında biraz bilgi vermiş ve yara-

33 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, Cilt 8, İçtima Senesi 1, s. 37 – 42.

lıların depremden az zarar gören yerlere nakledildiğini, sıtma gibi hastalıkların yayılmaması için önlem aldıklarını ifade etmiştir.³⁴

3.5. Depremzedelere Yapılacak Yardımlar için Oluşturulan Kanun

Meclisin 15 Ocak 1940 tarihli oturumunda depremzedelerle alakalı “*Erzincan’da ve Erzincan yer sarsıntısından müteessir olan muntıkada zarar görenlere yapılacak yardım hakkında*” adıyla bir kanun teklif edilmiştir. Meclis gündemine gelen teklifin Muvakkat Encümenine havalesi uygun görülmüştür.³⁵ Meclise 17 Ocak günü tekrar gelen kanun teklifi yapılan görüşmeler sonunda kabul edilmiştir. Bu kanun zarara uğrayan ailelere yardım edilmesi, yetim kalan çocukların maaşa bağlanması, orada görev yaparken depreme maruz kalan memurların maaşlarının iyileştirilmesi yönünde birtakım maddeleri içermektedir.³⁶ Alınan bu karar, depremden zarar gören vilayetlerin valiliklerine bildirilmiş, bu doğrultuda çalışmaların yapılması ve kanun kapsamına girenlerin tespit edilme işleminin bir an önce bitirilmesi istenmiştir.³⁷

4. Deprem Bölgelerine Yapılan Yardımlar

28 Aralık günü meydana gelen deprem gerek Türkiye’de gerekse dünyada büyük yankı uyandırmıştır. Depremden hemen sonra Türkiye’nin çeşitli vilayetlerinden yapılan yardımların yanısıra birçok ülkeden de Türkiye’ye gerek kara gerekse deniz yoluyla hatırı sayılır yardımların yapıldığını söylemek mümkündür. Bu başlık altında yapılan yardımlar çeşitli tablolar halinde yurtiçi ve yurtdışı olmak üzere iki alt başlık şeklinde anlatılmaya çalışılacaktır.

4.1. Yurtiçinden Yapılan Yardımlar

Depremden hemen sonra devletin oluşturduğu komisyon veya bazı sivil kuruluşlar tarafından depremzedeler için yardım toplama faaliyetleri başlamıştır. Önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere meclis Milli Muavenet (Yardım) adında bir komite teşkil etmişti. Kurulmasından hemen sonra çalışmalara başla-

34 **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 6, Cilt 8, İctima Senesi 1, s. 42, 43.

35 **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 6, Cilt 8, İctima Senesi 1, s. 62.

36 **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 6, Cilt 8, İctima Senesi 1, s. 58.

37 **B.C.A.**, Fon Kodu: 30.18.1.2. Yer No: 90.18.13. (**B.C.A.**, Fon Kodu: 30.18.1.2. Yer No: 89.130.4., **B.C.A.**, Fon Kodu: 30.18.1.2. Yer No: 91.41.19.)

yan komite, 28 Aralık günü bütün umumi müfettişliklere ve valilere talimatlar vermiştir. Bu talimatta; “*Vatandaş! Felaketzede kardeşlerine yardım etme birinci vazifendir. Bunu unutma. Facianın ıstırabını ancak süratli ve umumi bir yardım seferberliği ile hafifletebiliriz. Unutmayalım ki binlerce vatandaşıımız kara kış ortasında, açıktadır. Ekmeğe, yuvaya ve her türlü eşyaya muhtaçtır. Felakete uğrayan vatandaşların ümidi devlette ve sizlerdedir.*” şeklinde ifadeler geçmektedir.³⁸ Zaman kaybedilmeden çalışmalar başlanmış TBMM ve Komite Reisi Abdülhalik Renda tarafından meclis namına komitenin hesabına 20 bin lira yatırılmış, Ankara’da halk tarafından 5 bin lira, bazı memurlar kendi aralarında 2 bin lira, İstanbul’dan ise 10 bin lira nakit para toplanmıştır. Yine aynı gün bazı şirket ve şahıslar tarafından komiteye bağışlar yapılmıştır.³⁹ 27 Aralık günü Kızılay Cemiyeti, Erzincan Valiliği’nden gelen telgraf üzerine Erzincan’a 15.000 lirası para olmak üzere 500 çadır, 1000 battaniye, 1000 don ve gömlek yollamıştır. Zara Kızılay Şubesi’nden gelen telgraf üzerine Zara’ya da 200 çadır ve 2.000 lira para gönderilmiştir.⁴⁰

Komite, tamimini bütün vilayetlere telgraf çektikten sonra birçok vilayette hummalı bir çalışma başlamış ve toplanan paralar komitenin hesabına yatırılmıştır. İlk günlerde komitenin hesabına yatırılan paraları ve nerelerden yatırıldığını aşağıda tablo şeklinde vermek mümkündür.⁴¹

Bağışta Bulunan Yerler	Yapılan Yardım Miktarı (Lira)
Antakya	1.000
Eskişehir	1.500
Malatya	1.160
Fenike	500
Akşehir	600
İzmir	10.000
Kastamonu	14.000
Çankırı	1.500
Beypazarı	2.000

38 B.C.A., Fon Kodu: 30.01. Yer No: 121.768.2.

39 Akşam, 29 Aralık 1939.

40 B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 178.234.5.

41 Ulus, 29, 30, 31 Aralık 1939.

Turgutlu	1.000
Gerede	1.000
Zonguldak	35.000
Merkez Bankası	200.000
Orman Umum Müfettişliği	460
Çanakkale	2.000
Ankara Şoförler Cemiyeti	250
Darende	1.000
Mudurnu	200
Bozhüyük	2.000
Adıyaman	520
İzmit	2.000
Sivrihisar	500
Tosyo	1.000
Taşköprü	500
Kayseri	14.000
Balıkesir	7.000
Sinop	800
Ankara	266.794.95
Adliye Vekâleti Merkez Teşkilatı	6.000 ⁴²
İstanbul	58.000
Edirne	3.500
Ayancık	1.203
Afyon	820
Sivas	600
Samsun	10.300
İnebolu	2.111 ⁴³
Balıkesir ve Kazaları	70.571 ⁴⁴

42 **Akşam**, 30 Aralık 1939.

43 **Akşam**, 31 Aralık 1939.

44 **B.C.A.**, Fon Kodu: 490.1.0.0. Yer No: 448.1.

Depremi olduğunu haber alan Hakkâri, Kırşehir ve Antakya'daki memurlar maaşlarının %10'unu depremzedeler için ayırdıklarını bildirmişlerdir. Aynı şekilde Isparta ve Eskişehir'de de memurlar maaşlarının 5 ay boyunca depremzedeler için bir miktar kesilmesi kararı almışlardır.⁴⁵ Bu vilayetlerdeki memurlar gibi Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde, Maarif Merkez Teşkilatı'nda, İş Bankası Merkez Şubesi'nde çalışan memurlar da maaşlarının bir kısmını depremzedeler için ayırmışlardır.⁴⁶ Malatya halkı depremzedeler için çok yüksek alaka beslemişlerdir. 2 saat gibi kısa bir süre içinde 1.700 kg un, 11.000 kg bulgur, 1.000 buğday, 2.000 kg pekmez, 1400 adet ekme ve 1.100 kg kadar da muhtelif erzak toplayarak Erzincan'a yollamışlardır.

Anadolu insanı depremzedeler için para toplamak için farklı yollara da başvurmuşlardır. Örneğin; Ankara Halkevi depremzedeler için konser ve piyesler tertip etmiş, Ankara'da bazı sinemalar birkaç günlük hasılatlarını depremzedelere yollanması yönünde karar almışlardır.⁴⁷ Hatta Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaş'ın da içinde bulunduğu 8 kulüp kendi aralarında maçlar yaparak buradan elde edilen gelirleri depremzedelerin ihtiyaçları için kullanmışlardır.⁴⁸ Ayrıca bazı vekiller; Mersin, Adana, Malatya, Diyarbakır, Elazığ, Kayseri, Hatay ve Sivas Valiliklerine telgrafla talimat vererek her gün en az 2.000 adet ekme pişirerek Erzincan istikametine sevk edilmesini istemiştir. Böylece günde 20.000 ekme deprem bölgelerine gönderilmiştir.⁴⁹ Tabi bu yardımların büyük bir kısmı Kızılay çatısı altında gerçekleşmiştir. Belki de depremzedeler için korunaklı bir yerin olması en büyük ihtiyaçtı. Bundan hareketle deprem bölgesine birçok yerden çadır yollanmıştır. Çadırların da içinde olduğu yurtiçinden yapılan yardımların tablolaştırarak vermenin konunun daha iyi anlaşılması bakımından önemli olacağı düşünülmüştür. Vilayetler bazında yurtiçinden yapılan yardımlar ve sevkiyat yerlerini ayrı tablolar halinde şu şekilde vermek mümkündür;

45 **Akşam**, 31 Aralık 1939.

46 **Ulus**, 29, 30, 31 Aralık 1939.

47 **Ulus**, 31 Aralık 1939.

48 **Akşam**, 31 Aralık 1939.

49 **Ulus**, 30 Aralık 1939.

**Sivas Transit Deposundan Deprem Bölgelerine
Yapılan Sevkiyat ve Miktarları⁵⁰**

Sevkiyat Yapılan Yer	Malzemenin Cinsi	Miktarı
Erzincan Vilayeti	Erzak	236 Ton
	Giyim Eşyası	74649 Parça
	Yatak Takımı	3338 Takım
	Kereste	65,595 Metre Mikâp
	Kibrit	10 Sandık
	Soğan	8610 Ton
Sivas Vilayeti	Giyim Eşyası	198896 Ton
	Erzak	166 Ton
	Yatak Takımı	7837 Takım
	Kereste	75,500 Metre Mikâp
	Çivi	1507 Sandık
	Hızar	150 Adet
	Keser	870 Adet
	Kazma	2000 Adet
	Kürek	4000 Adet
	Tokat Vilayeti	Erzak
Giyim Eşyası		7526 Parça
Amasya Vilayeti	Erzak	9 Ton
	Giyim Eşyası	9406 Parça
Ankara Vilayeti	Giyim Eşyası	5468 Parça
Hatay Vilayeti	Erzak	12 Ton
	Giyim Eşyası	5855 Parça
Malatya Vilayeti	Erzak	11 Ton
	Giyim Eşyası	300 Parça
	Yatak Takımı	1183 Takım
Mersin Vilayeti	Erzak	12 Ton
Maraş Vilayeti	Erzak	13 Ton
Ordu Vilayeti	Erzak	43 Ton
	Giyim Eşyası	1907 Parça
	Yatak Takımı	308 Takım
Adana Vilayeti	Erzak	13 Ton

50 B.C.A., Fon Kodu: 010.09. Yer No: 470.360.1.

Develi ve İncesu Kazaları	Erzak	15 Ton
	Giyim Eşyası	2241 Parça
	Yatak Takımı	735 Takım
Kelkit ve Şiran Kazaları	Erzak	12 Ton
	Giyim Eşyası	21788 Parça
Pülümür Kazası	Erzak	593 Kg
Samsun Vilayeti	Giyim Eşyası	4009 Parça

Tablodan da anlaşılacağı üzere Sivas Transit Deposundan en çok yardım yapılan yerlerin başında depremden en çok etkilenen Erzincan ve Sivas vilayetleri gelmektedir. Ancak Sivas merkezde deprem az hissedildiği için bu yardımların, depremin yıkıcı etkisinin en çok olduğu Hafik, Suşehri, Koyulhisar ve bazı köylere yapıldığı bilinmektedir. Yapılan yardımların genişliği, depremin ne kadar büyük çapta olduğunu göstermektedir.

Samsun Transit Deposundan Deprem Bölgelerine Yapılan Sevkiyat ve Miktarları⁵¹

Sevkiyat Yapılan Yer	Malzemenin Cinsi	Miktarı
Giresun Vilayeti	Erzak	135 Parça
	Eşya	16 Balye
Ordu Vilayeti	Erzak	868 Parça
	Eşya	338 Balye
Çarşamba Kazası	Erzak	154 Parça
	Kereste	111,237 Metre Mikâbı
	Çivi	120 Sandık
Fatsa Kazası	Erzak	517 Parça
Ünye Kazası	Erzak	17 Parça
Amasya Vilayeti	Erzak	50 Parça

51 B.C.A., Fon Kodu: 010.09. Yer No: 470.360.1.

Sivas Vilayeti	Erzak	72 Parça
	Giyim Eşyası	16 Balye
Erbaa Kazası	Giyim Eşyası	6 Balye
	Malzeme	20 Sandık

Kızılay İstanbul Satış Deposundan Deprem Bölgelerine Yapılan Sevkiyat ve Miktarları⁵²

Sevkiyat Yapılan Yer	Malzemenin Cinsi	Miktarı
Erzincan Vilayeti	Sabun	5029 Kg
	Kereste	7 Vagon
	Saç	7 Adet
	Portatif Ev	20 Adet
	Radyo	1 Adet
	Hoparlör	1 Adet
Kemah Kazası	Çivi	200 Sandık
	Sabun	2021 Kg
Giresun Vilayeti	Ayakkabı	52 Balye
	Çamaşır	1533 Adet
	Muhtelif Giyecek Eşya	863 Balye
	Battaniye	500 Adet
	Kumaş	4,5 Metre
	Pamuk	1 Balye
	Soba	3 Adet
	Arpa	85 Kg
	Buğday	1000 Kg
	Bulgur	34 Çuval
	Çay	3 Sandık
	Fasulye	34 Çuval
	Helva	379 Teneke
	Kavurma	126 Teneke
	Kuskus	50 Kg

52 B.C.A., Fon Kodu: 010.09. Yer No: 470.360.1.

	Hububat Ürünleri	277 Çuval
	Peynir	79 Teneke
	Şeker	20 Sandık
	Yoğurt	28 Teneke
	Gaz Yağı	4 Teneke
	İlaç	21 Sandık
	Konyak	8 Sandık
	Zeytin	25 Küfe
Alucra Kazası	Battaniye	10 Çuval
	Yorgan	850 Adet
Gümüşhane Vilayeti	Giyecek Eşya	17 Sandık
	Şeker	100 Çuval
	Reçel	20 Sandık
Ordu Vilayeti	Ayakkabı	40 Balye
	Don	250 Adet
	Battaniye	400 Adet
	Bulgur	19 Çuval
	Fanila	500 Adet
	Buğday	1083 Kg
	Mısır	195 Kg
	Şeker	10 Sandık
	Sade Yağ	30 Sandık
	Un	897 Çuval
	Eczalı Pamuk	1 Balye
	Çivi	3 Sandık
	İlaç	18 Sandık
Samsun Vilayeti	Çivi	500 Sandık
Sinop Vilayeti	Çuval	500 Adet
Tokat Vilayeti	Ayakkabı	68 Balye
	Muhtelif Giyecek Eşya	692 Balye
	Pastırma	1 Sandık
	Çivi	800 Sandık
	Keser Sapı	652 Sandık
	Keser ve Testere	1600 Adet
Yozgat Vilayeti	Çuval	3 Balye

İncelenen belgelerden hareketle, depremin meydana geldiği 27.12.1939 tarihinden 18.03.1940 tarihine kadar muhtelif valiliklere, kaymakamlıklara ve Kızılay Teşkilatı'na gönderilen paranın toplamda 156.617.710 lira olduğu görülmüştür.⁵³ Yardımlar artarak devam etmesi Anadolu insanının civanmertliğini ortaya koymuştur. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı da depremin yaralarının tez zamanda sarılması için bazı çalışmalar ifa etmiştir. Bu maksatla yapılan çalışmalardan bahsetmek gerekirse; bütün vilayet ve kaza müftülüklerine telgraflar çekilerek cemaati yardım yapmaya teşvik için imamlardan sürekli merhamet, yardımlaşma ve şefkat konulu sohbet ve vaaz yapmaları istenmiştir. Aynı şekilde namaz çıkışında cemaatten depremzedeler için para toplanmış ve diyanet personeli ilk maaşlarının %10 veya %20 kadarını depremzedelere yollamıştır.⁵⁴

Barınma yerlerinin yapımında en önemli malzeme olan kerestenin tedariği için Kızılay Cemiyeti tarafından muhtelif fabrikalarda kereste imal ettirilmiştir. Bu imal sürecinde Maliye Vekâleti de depremzedeler için üretim yapan fabrikalardan muamele vergisinin alınmaması yönünde karar almıştır. Hangi fabrikalardan ne kadar kereste tedarik edileceği ise Kızılay Cemiyeti tarafından belirlenerek üretilen keresteler deprem bölgelerine nakledilmiştir.⁵⁵ Cemiyetin önemli çalışmalarından bir tanesi de; yabancı ülkelerden gelen bağışların yani dövizlerin Türk Lirasına çevrilmeden harp malzeme kadrosu ve Gaz Maskesi Fabrikası'nın ihtiyacı olan malzemelerin ithali için kullanılmasıdır.⁵⁶ Bu gaz maskeleri deprem bölgelerinde aramanın daha rahat yapılması için önemliydi.

4.2. Yurtdışından Yapılan Yardımlar

Deprem Türkiye'de olduğu gibi dünyada da büyük üzüntüyle karşılanmıştır. Londra basını 28 Aralık günü Anadolu'da büyük bir depremin meydana geldiğini ve bu felakettin İngiliz halkında büyük teessüre neden olduğunu yazmıştır. Manşetten verilen bu hadise, İngiliz Cumhurbaşkanı tarafından da önemle takip edilmiş ve bizzat depremzedeler için gerekli olan malzemelerin tedariği için direktifler vermiştir.⁵⁷

53 B.C.A., Fon Kodu: 010.09. Yer No: 470.360.1.

54 B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 119.844.7.

55 B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 178.234.10.

56 B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 178.234.26.

57 Akşam, 29 Aralık 1939.

İngiltere'nin alicenap tavrı devam etmiş ve Türk – İngiliz adında bir yardım komitesi oluşturulmuştur.⁵⁸ Kurulan bu komite dönemin Londra Büyükelçisi Tevfik Rüstü Aras tarafından sıkça ziyaret edilerek çalışmaları hakkında bilgiler alınmıştır.⁵⁹ Depremzedeler için geniş çaplı yardım seferberliği başlatan komite, Anadolu'ya çok miktarda tıbbi malzeme, muhtelif gıda ürünleri ve çadır gibi temel gereksinim maddeleri yollamıştır.⁶⁰ Aynı şekilde Belçika Kralı III. Leopold, depremden pek müteessir olmuş ve Belçika Meclisi'ne talimat vererek deprem için bir yardım komitesinin kurulmasını sağlamıştır.⁶¹ Bunların yanında birçok ülkeden taziye mesajları da gelmiştir. Yurtdışından gelen yardımları hangi ülkeden ne miktarda geldiği aşağıda tablo halinde verilecektir.

Yurtdışından Gelen Yardım Malzemeleri ve Miktarları⁶²

Yardım Yapan Ülke	Malzemenin Cinsi	Miktarı
Filistin	Tıbbi İlaç	24803 Adet ⁶³ 200 Şişe 20 Kutu 550 Tube
	Tıbbi Alet ve Malzeme	30451 Adet 900.000 Kg
Fransa	Tıbbi Alet ve Malzeme	2641 Adet
	Çadır	600 Adet
	Battaniye	5000 Adet
İngiltere	Tıbbi Ecza	725036 Adet 3721028 Kg
	Tıbbi Alet ve Malzeme	131579 Adet 628750 Kg 1580 Kutu

58 Akşam, 26 Ocak 1940.

59 Akşam, 1 Şubat 1940.

60 B.C.A., Fon Kodu: 010..09. Yer No:470.1360.1.

61 Akşam, 14 Ocak 1940.

62 B.C.A., Fon Kodu: 010..09. Yer No:470.1360.1.

63 Yardım malzemeleri katı ve sıvı olarak çeşitlilik arz ettiği için ölçü birimleri farklı şekilde verilmiş ve hangi ilaçtan, tıbbi malzemeden veya başka bir üründen ne kadar kutu, şişe, kg ve adet geldiği teker teker yazılmamış aynı ölçü birimlerine sahip olan ürünlerin miktarları toplanmış ve toplam rakamlar verilmiştir.

	Battaniye	2850 Adet
	Çadır	999 Adet
	Gıda Maddeleri	7586 Çuval 37381 Sandık 221 Fıçt
İran	Giyim Ürünleri	725 Çift 1275 Adet
	Battaniye	628
	Kumaş	1023 Metre
	Un	40 Ton
Irak	Hurma	41000 Kg
Mısır	Tıbbi İlaç	12532 Adet 34041 Kg
	Tıbbi Alet ve Malzeme	26131 Adet 1050000 Kg
	Giyim Ürünleri	2200 Adet 1025 Çift
	Battaniye	3995 Adet
	Çadır	304 Adet
Romanya	Battaniye	426 Adet
	Kereste	2635 Ton
	Kumaş	1045 Metre
	Pazen	149.35 Metre
Yugoslavya	Giyim Ürünleri	116 Adet
Yunanistan	Tıbbi İlaç	96370 Adet 499 Şişe 99300 Kg 200 Tube
	Tıbbi Alet ve Malzeme	4200 Adet 1600000 Kg
	Battaniye	1000 Adet
	Amerikan Bezi	5600 Metre
	Giyim Ürünleri	570 Adet
Almanya	Tıbbi İlaç	50599 Adet 116025 Kg 6030 Tüp 818 Şişe

Bulgaristan	Kaşar	3600 Kg
	Un	1500 Çuval
	Kereste	36 Vagon

Arşiv belgelerinden hareketle oluşturulan bu tablo 27.12.1939 ile 25.02.1940 tarihleri arasında yapılan yardımları yansıtmaktadır. Aynı belgenin devamında 320.040 parça eşyanın geldiği belirtilmiş, ancak hangi ülkeden geldiğine dair bir bilgiye rastlanmamıştır.⁶⁴

Yurtdışından gelen yardımlar tabloda verildiği kadarıyla sınırlı değildir. 2 Ocak 1940 tarihinde İngiltere'den gelen yazıda; depremden dolayı İngiltere Bahriye Nezareti tarafından *Maine* adında bir yardım gemisinin Anadolu'ya yollanması yönünde birtakım bilgiler mevcuttur. Ancak böyle bir geminin Akdeniz sularına girmesi Montrö Boğazlar Sözleşmesine göre yasaktı. Ancak bazı bürokratik işlemlerden sonra gemilerin Türkiye'ye gelebileceği yönünde karar alınmıştır. Söz konusu gemide 6 doktor, 1 diş hekimi ve 1 tane de Levazım Subayı bulunmaktadır. Ayrıca bu gemide ameliyathane ve röntgen cihazı da mevcuttur.⁶⁵ Bu gemi yanında da bir muavin gemisi ile 13 Ocak 1940 tarihinde İskenderun Limanı'na gelmiştir. Gemi personeli iyi bir şekilde karşılanarak halkın teveccühüne mazhar olmuşlardır. Hatta gemi personeli ile İskenderun Halkevi Spor arasında bir maç müsabakası da yapılmıştır. Gemilerde çok miktarda tıbbi malzemeler, gıda maddeleri ve battaniye, çadır gibi eşyalar bulunmaktadır.⁶⁶ İskenderun teslim alınan bu malzemeler, vakit kaybedilmeden deprem bölgelerine ulaştırılmıştır.⁶⁷ İngiltere gemi yardımının yanı sıra deprem bölgelerine daha hızlı ulaşılması için 19 Ocak 1940 tarihinde Romanya'da bulunan 11 tayyaresini Anadolu'ya yollamayı düşünmüştür. Ancak yapılan yazışmalar sonrasında 11 tayyare Türkiye Hükümeti tarafından tayyarelerin inmesine ve kalkmasına uygun bir alanın kalmadığını belirterek İngiltere'nin bu yardımını kabul etmemiştir.⁶⁸

64 B.C.A., Fon Kodu: 010..09. Yer No:470.1360.1.

65 B.C.A., Fon Kodu: 030..10. Yer No: 119.844.14.

66 B.C.A., Fon Kodu: 0490.1.0.0. Yer No: 1586.473.1.

67 B.C.A., Fon Kodu: 010.09. Yer No:470.1360.1.

68 B.C.A., Fon Kodu: 30..10.0.0. Yer No: 119.845.6.

Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Kızılsalibi Cemiyeti, depremzedeler için 5.000 dolar yollamış ve gıda ürünleri yardımı da yapacağını bildirmiştir.⁶⁹ Aynı şekilde Amerika Kızıllaç'ı da 10 milyon dolar göndermiştir.⁷⁰ İran Şehinşahı tarafından ise 10.000 lira yollamıştır. Gerek temel ihtiyaç maddeleri yollanırken gerekse para yardımları birçok ülke tarafından Türkiye'ye ulaştırılmıştır. İspanya'nın Marsilya kentinde ise yardım seferberliği başlatılmış ve toplanan yardımlar Türk Başkonsolosluğu'na teslim edilmiştir.⁷¹ Suriye ise 300 çadır, 500 battaniye ile birlikte 200.000 frank yollamıştır. Ayrıca Suriye'de bulunan Fransız ve İngiliz Orduları da 500 çadır ve 5000 battaniye bağışta bulunmuşlardır.⁷² Kanada Kızıllaç Cemiyeti, 5.000 Dolar yardımda bulunmuştur.⁷³ İngiltere ilk etapta 100.000 Dolar⁷⁴ daha sonra da 25.000 Dolar daha göndermiş, belki de bu süreçte en çok yardım yapan ülke olmuştur.⁷⁵ Önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere İngiltere'de kurulmuş olan Türk – İngiliz Yardım Komitesi güzel işler başarmış ve bu komitenin mümessili Sir Wyndham Deedes ise 29 Ocak 1940 tarihinde Türkiye'ye gelerek beraberinde heyet ile çeşitli incelemelerde bulunmuştur.⁷⁶

İngiltere yalnız insanlar için birtakım yardımlarda bulunmamış, deprem dolayısıyla sakat ve başıboş kalan hayvanların korunması için de bazı tedbirler almıştır. Bu doğrultuda İngiliz Himaye-i Hayvan Cemiyeti hayvanların korunması ve bakımı için 200 İngiliz Lirası göndermiştir.⁷⁷ Fransa ise 5 milyon Frank ve muhtelif malzemeler göndermiştir.⁷⁸ Yurtdışından gelen yardımların tamamı bu çalışmada belirtildiği kadarıyla kalmamış, küçük çaplarda da olsa birçok yardım yapıldığı görülmüştür. Ancak çalışmada belli başlı yardımlar verilmeye özen gösterilmiştir.

69 **Ulus**, 30 Aralık 1939.

70 **Akşam**, 31 Aralık 1939.

71 **Ulus**, 2 Ocak 1940.

72 **Vakit**, 4 Ocak 1940.

73 **Ulus**, 5 Ocak 1940.

74 **Akşam**, 30 Aralık 1939.

75 **Ulus**, 13 Ocak 1940.

76 **Ulus**, 30 Ocak 1940.

77 **Vakit**, 10 Ocak 1940.

78 **Akşam**, 31 Aralık 1939.

5. Depremzedelerin İskân Edilmesi

Depremden sonra ilk etapta yaralıları ve evsiz kalanları yıkılmayan binalara yerleştirilmişlerdir. Bazı binalar geçici olarak hastaneye çevrilmiş ve depremzedeler ilk tedavilerini buralarda görmüşlerdir. Vekiller Erzincan'a vardıklarında hemen tetkiklere başlamışlar, hazırladıkları raporu Başbakanlığa iletmışlerdir. Arşivden temin edilen belgede yer alan bu raporda yapılan ilk iskân çalışmaları hakkında çeşitli bilgilerin olduğu tespit edilmiştir.

Depremzedelerin bir kısmına çadır verilerek geçici olarak bir barınma kampı oluşturulduğu, bir kısmını da Refahiye'de iskân edileceği yönünde bilgiler yer alırken Sivas'a 1000, Divriği'ye 1500, Kayseri'ye 1000 kadar depremzedenin yerleştirileceği rapor edilmiştir. Akrabaları ölmüş ve kimsesiz kalmış kadınların 200 kadarı da bez fabrikasında çalışmak üzere Malatya'ya gönderilmiştir.⁷⁹ Yaralılarından 96'sı Diyarbakır'a, 200'ü Adana'ya, 100'ü Mersin'e, 54'ü Elazığ'a, 100'ü Antakya'ya gönderilerek buralarda iskân edilmişlerdir.⁸⁰ Bir tren dolusu yaralı ise Ankara'ya gönderilmiştir.⁸¹ 281 kişi de Gaziantep'e sevk edilmiştir. İskân ve göç çalışmaları devam ederek depremzedelerin bir kısmı hem aile hem de birey olarak Ankara, Bursa, İzmir ve Giresun gibi şehirlerde iskân edilmişlerdir. Amasya'da ise yeni yapılan evlere 324 kişi yerleştirilmiştir.⁸² Ayrıca Erzincan Askeri Ortaokulu'ndan 200 talebe ve 50 aile de Konya'da iskân edilmiştir.⁸³

Başka vilayetlere giden depremzedeler ilk etapta otel, misafirhane ve bazı ailelerin yanına yerleştirilmişler ve geçici olarak buralarda yaşamışlardır. Bazı yerlerde örneğin; İstanbul'un bazı semtlerinde bu şekilde yaşayan depremzedeler için Fatih Semti'nden evler kiralanarak depremzedelerin daha rahat etmeleri sağlanmıştır.⁸⁴

79 **B.C.A.**, Fon Kodu: 030.10. Yer No: 119.844.11. **Akşam**, 31 Aralık 1939. (Erzincan'dan ilk yaralı kafilesinin Sivas'a yollandığı ve burada iskan edildiği de bilinmektedir. **B.C.A.**, Fon Kodu: 030.10. Yer No: 119.843.10.)

80 **B.C.A.**, Fon Kodu: 030.10. Yer No: 119.844.5. **Ulus**, 10 Ocak 1940.

81 **Ulus**, 8 Ocak 1940.

82 **Akşam**, 9 Ocak 1940.

83 **Ulus**, 7 Ocak 1940.

84 **Akşam**, 11, 12 Ocak 1940.

Depremden sonra harabe olan onlarca köy boşaltılmış ve köy sakinleri başka yerlere sevk edilmişlerdir.⁸⁵ Deprem sonucunda çok sayıda okul da yıkılmıştır. Maarif Vekâleti ise bu okullarda görev yapan memurları eğitim ve öğretimin aksamaması için civar kazalarda görevlendirmiştir.⁸⁶ Tabi bu memurların çoğunun evleri yıkılmış ve ortada kalmışlardı. Maarif Vekâleti'nin bu yöndeki çalışmasıyla memurlar hem eski işlerine geri dönmüşler hem de iskân edilmişlerdir.

Erzincan Milletvekili Salih Başotac, yaptığı bir gezide sokaklarda anasız babasız kalan çocukların perişan halde olduklarını gözlemlemiş ve bu durumdan büyük üzüntü duyduğunu ifade ederek yetimlerin korunması yönündeki çalışmaların hız kazanması istemiştir. Bunun üzerine Kızılay Cemiyeti bu konuda ki çalışmalarına hız vermiştir. Kaldı ki cemiyet, başından beri yetimler konusuna özel bir eğilim göstermiştir. Yetimlerin iskânı için, devletin en üst kademesinde çalışmalar yapılarak bu çocukların Malatya, Ankara gibi şehirlere yollanması ve buralarda korunması kapsamında kararlar alınmıştır.⁸⁷ Bu konu doğal olarak Çocuk Esirgeme Kurumu'nu yakından ilgilendirmiş ve bu çerçevede Kızılay Cemiyeti ile paralel olarak çeşitli çalışmalar yapmışlardır.⁸⁸

Memleketlerinden ayrılan depremzedelerin 1940 yılının yazına doğru tekrar memleketlerine dönmeye başladıkları, İstanbul ve Adana Valiliklerinin bu yönde bir çalışma yaptığı da görülmektedir.⁸⁹ Deprem bölgelerinde yapılan imar faaliyetleri sonrasında peyderpey depremzedelerin büyük bir kısmı memleketlerine dönmüş, bir kısmı da iskân edildiği yerde yaşamaya devam etmiştir.

6. İmar ve İnşa Faaliyetleri

Geçici olarak kurulan çadır kentlerin ardından devlet, depremden zarar gören yerlerin inşası ve imarı için titizlik içerisinde bir çalışma yürütmüştür. Ocak ayının ortasına doğru incelemeler yapması için bazı bilim adamları görevlendirilmiş ve yapılan tetkikler sonrasında imar faaliyetleri başlanacağı ifade edilmiştir. Bu süreçte mecliste bir de bu işlerle uğraşmak için komisyon kurulmasına karar verilmiştir. Fay hattının dışında kurulacak yeni şehir için bilim adamları

85 **B.C.A.**, Fon Kodu: 030.18.1.2. Yer No: 93.114.5., **B.C.A.**, Fon Kodu: 030.18.1.2. Yer No: 91.62.11.

86 **B.C.A.**, Fon Kodu: 030.10. Yer No: 143.24.17.

87 **B.C.A.**, Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 179.235.5.

88 **Ulus**, 16 Ocak 1940.

89 **B.C.A.**, Fon Kodu: 030.1.0.0. Yer No: 121.771.2.

hızlı ve titiz bir şekilde imar raporları çıkartarak söz konusu komisyona sunmuşlardır. Yapılan bu çalışmalarla alakalı Dâhiliye Vekili Faik Öztrak da mecliste izahat vermiştir. Çeşitli jeolojik tetkiklerin yapıldığını ve görevlilerin bu yönde ivedilikle çalıştıklarını belirtmiştir.⁹⁰ Erzincan'da inşa çalışmaları devam ederken yeni yolların yapılması yönünde de incelemeler yapılmış ve devlet bütçesinden bu iş için 20.000 Türk Lirası ayrılmıştır.⁹¹

Tetkiklerden sonra Erzincan Valiliği tarafından Başbakanlığa bir rapor gönderilmiştir. Bu raporda yeni şehirde inşa edilecek evlerin fiziki özelliklerinin nasıl olacağı konusunda birtakım bilgiler mevcuttur. İlk etapta iki odalı, üç odalı ve dört odalı olmak üzere 3 tip ev belirlenmiştir. İki ve üç odalı evler; bir mutfak, bir tuvalet, bir depo ve kömürlükten oluşacak. Dört odalı evlerde ise, diğerlerinden farklı olarak bir de çamaşırılık yeri bulunacaktı.⁹² Evler kısa bir süre sonra bu şekilde inşa edilmiştir. Bunların yanında Avusturya'dan 652 adet kurma ev de satın alınmıştır. Bunlardan 315 adedi 4 odalı, 268 adedi 3 odalı ve 69 adedi ise iki odalı olup birer katlıdır ve her evin altında kısmi bodrumlar da bulunmaktadır.⁹³

Depreminden bir yıl gibi bir süre geçtikten sonra depremden en çok zarar gören Erzincan Vilayeti'nin etüt yapılan arazilerine yüzlerce ev yapılmıştır. Trabzon Şoşesi olarak bilinen araziye 3 km karelik bir alanı kapsayacak şekilde birer katlı evler yapılmıştır. Bu bölge 11 bin civarında bir nüfusu barındırmıştır. Evlerin inşasına paralel olarak bazı devlet kurumları da inşa edilmiştir. Gerek Belediye gerekse Kızılay Cemiyeti ve bazı kuruluşlar tarafından yürütülen bu imar faaliyetleri sonucunda Erzincan Vilayeti yeni bir şehir görünümünü kazanmıştır.⁹⁴ Depremden etkilenen diğer bölgelerde de aynı yönde çalışmalar devam ederek yeni ev ve kurumlar inşa edilmiş ve hasarlı binalar da tamir edilmiştir.

90 **Ulus**, 12 Ocak 1940.

91 **B.C.A.**, Fon Kodu: 30.18.1.2. Yer No: 94.38.20. Erzincan Milletvekili Zeynel Gündoğdu 18 Mayıs 1965 tarihinde TBMM Başkanlığı'na arz ettiği yazıda; 1939 depreminden sonra şehrin inşası için ayrılan paranın yalnız az bir miktarının kullanıldığını belirterek hala fay hatı üzerinde köylerin ve mahallerin olduğunu, bu tehlikeli vaziyet için bir çalışma yapılmadığından duyduğu kaygıyı ifade etmiştir. (**B.C.A.**, Fon Kodu: 30.1.0.0. Yer No: 53.320.3.)

92 **B.C.A.**, Fon Kodu: 30.1.0.0. Yer No: 81.535.6.

93 <http://www.mimoza.marmara.edu.tr> (Erişim tarihi: 05.11.2014)

94 **Akşam**, 27 Aralık 1940.

Sonuç

27 Aralık 1939'da cereyan eden deprem Anadolu'nun 11 vilayetinde yıkıcı etki yapmış ve en büyük kaybı da merkez üstü olan Erzincan yaşamıştır. Büyük oranlarda can ve mal kayıplarına neden olan deprem sonucu 32.968 kişi hayatını kaybetmiş ve 116.720 bina yıkılmıştır. Binlerce insan sakat, yetim ve evsiz kalmıştır. Bu vahim olay karşısında insanlık gerekli hassasiyeti göstermiş ve depremzedelerin yanında bulunmuştur. Gerek Türkiye'de gerekse dünyanın birçok yerinde büyük üzüntüye sebep olan deprem sonrası insanlar üzerlerine düşen vazifeyi yapmış ve yardımlarını esirgememişlerdir. Deprem sonrası yapılan çalışmalar, insanların aynı duygu ve bilinç etrafında toplandıklarını ispatlamıştır.

Deprem bilançosunun çok ağır olmasında tabii ki depremin büyüklüğü en önemli faktörü oluştururken depremin -35'lere varan soğuk bir kış gecesinde meydana gelmesinin de ikinci önemli bir faktör olduğu görülmüştür. Öyle ki depremden yaralı ya da yara almadan kurtulan insanlar bu sefer de soğuk hava ile mücadele etmişler ve birçoğu da soğuktan yaşamını yitirmiştir. Ne yazık ki Türkiye'nin o dönem itibarıyla içinde bulunduğu şartların da kötü olması depremin yıkıcı etkisini artıran diğer bir etken olarak gösterilmesi açısından önemlidir. Zira başlayan bir dünya savaşıyla beraber dünya dengesi bozulmuş ve bu da ekonomisi hâlâ çok zayıf olan Türkiye'yi olumsuz yönde etkilemiştir.

Bütün bunlara rağmen Anadolu insanının canla başla depremzedelerin yardımına koştuğu tespit edilmiştir. Bu yardımlar yalnız Anadolu insanıyla sınırlı kalmamış, dünyanın birçok yerinden Anadolu'ya insani malzeme sevkiyatı yapılmıştır. Yolların karla kaplı olması ve deprem sonrası toprak kaymalarının meydana gelmesi sonucu yapılan yardımların depremzedelere ulaşmasının biraz zaman aldığı görülmüştür.

Deprem sonrası başta TBMM olmak üzere birçok resmi ve sivil toplum kuruluşları depremzedeler için birtakım çalışmalarda bulunmuşlardır. Nitekim meclis bünyesinde oluşturulan Milli Muavenet Komitesi'nin faaliyetlerinin ne kadar hayati olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Kızılay Cemiyeti'nin deprem bölgesinde yapılan yardımların dağıtımını ve geçici çadır kentlerinin oluşturulması noktasında ki sistematik çalışmaları dikkat çeken bir konu olmuştur.

Çok sayıda depremzedenin çeşitli yerlerde iskân edilmesi Erzincan'da yeni kurulacak şehrin imar ve inşaa sürecini hızlandırmıştır. Depremzedelerin büyük bir kısmının başka vilayetlere sevk edilmesi şehirde inşaat işlerinin daha rahat yapılmasına olanak sağlamıştır. İnşaa işleminin tamamlanmasından sonra başka

vilayetlere göç eden insanların bir kısmı memleketlerine dönüş yapmış bir kısmı da göçtükleri yerlerde hayatlarını devam ettirmişlerdir. Son olarak, 1939 Büyük Erzincan Depremi'nin yaraları kolay sarılmamış ve etkisi uzun süre hafızalardan silinmemiştir.

KAYNAKÇA**Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi**

B.C.A., Fon Kodu: 30.10. Yer No: 119.844.9.; B.C.A., Fon Kodu: 30.10. Yer No: 118.827.33.; B.C.A., Fon Kodu: 30.10. Yer No: 119.843.4.; B.C.A., Fon Kodu: 30.10. Yer No: 178.234.5.; B.C.A., Fon Kodu: 490.1.0.0. Yer No: 1586.473.1.; B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 119.844.11.; B.C.A., Fon Kodu: 30.18.1.2. Yer No: 90.18.13.; B.C.A., Fon Kodu: 30.18.1.2. Yer No: 89.130.4.; B.C.A., Fon Kodu: 30.18.1.2. Yer No: 91.41.19.; B.C.A., Fon Kodu: 30.01. Yer No: 121.768.2.; B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 178.234.5.; B.C.A., Fon Kodu: 490.1.0.0. Yer No: 448.1.; B.C.A., Fon Kodu: 010.09. Yer No: 470.360.1.; B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 178.234.10.; B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 178.234.26.; B.C.A., Fon Kodu: 010.09. Yer No: 470.360.1.; B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 119.844.7.; B.C.A., Fon Kodu: 010.09. Yer No: 470.1360.1.; B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 119.844.14.; B.C.A., Fon Kodu: 0490.1.0.0. Yer No: 1586.473.1.; B.C.A., Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 119.845.6.; B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 119.843.10.; B.C.A., Fon Kodu: 30.1.0.0. Yer No: 81.535.6.; B.C.A., Fon Kodu: 030.18.1.2. Yer No: 93.114.5.; B.C.A., Fon Kodu: 030.18.1.2. Yer No: 91.62.11.; B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 143.24.17.; B.C.A., Fon Kodu: 30.10.0.0. Yer No: 179.235.5.; B.C.A., Fon Kodu: 030.1.0.0. Yer No: 121.771.2.; B.C.A., Fon Kodu: 30.18.1.2. Yer No: 94.38.20.; B.C.A., Fon Kodu: 30.1.0.0. Yer No: 53.320.3.; B.C.A., Fon Kodu: 030.10. Yer No: 119.844.5.

Gazeteler

Akşam, 28 Aralık 1939; 29 Aralık 1939; 30 Aralık 1939; 31 Aralık 1939; 9 Ocak 1940; 11 Ocak 1940; 12 Ocak 1940; 14 Ocak 1940; 26 Ocak 1940; 27 Aralık 1940.

Ulus, 28 Aralık 1939; 29 Aralık 1939; 30 Aralık 1939; 31 Aralık 1939; 2 Ocak 1940; 5 Ocak 1940; 7 Ocak 1940; 8 Ocak 1940; 10 Ocak 1940; 12 Ocak 1940; 13 Ocak 1940; 16 Ocak 1940; 30 Ocak 1940.

Vakit, 1 Ocak 1940; 2 Ocak 1940; 4 Ocak 1940; 10 Ocak 1940.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, Cilt 7, İçtima Senesi 1, s. 2, 3, 126, 127, 128; TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, Cilt 8, İçtima Senesi 1, s. 25, 36, 37, 42, 43, 51, 52, 58, 62, 68.

Telif Eserler

AVNİ, Meliha, SERTELLİ, İskender Fahreddin, **1939 Anadolu Zelzelesi**, Eminönü Halkevi Neşriyat, İstanbul, 1940, s. 35.

GÜL, Osman Kubilay, “27 Aralık 1939 Erzincan Depremi'nin Sivas ve İlçelerine Etkileri”, **Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks**, Sayı 3, 2011, s. 136.

ÖZMEN, Bülent, NURLU, Murat, GÜLER, Hüseyin, **Coğrafi Bilgi Sistemi ile Deprem Bölgelerinin İncelenmesi**, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Afet İşleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1997, s. 42.

İnternet Adresleri

<http://www.udim.koeri.boun.edu.tr> (Erişim tarihi: 17.11.2014)

<http://www.deprem.gov.tr> (Erişim tarihi: 02.12.2014)

<http://www.mimoza.marmara.edu.tr> (Erişim tarihi: 05.11.2014)

Röportaj (Sözlü Tarih)

Niyazi Haçın, 01 Aralık 2014.

